

LANDINFO
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Temanotat

Russland

Situasjonen for LHBT

2. desember 2024

© Landinfo 2024

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Fredrik Selmers vei 6
Postboks 2098 Vika
0125 Oslo
Tel: 23 30 94 70
E-post: landinfo@landinfo.no
www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentingstreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivarettatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

Summary

Russia introduced new laws in December 2022 that worsen the situation for LGBT people. The laws entail a total ban on LGBT propaganda. It prohibits propaganda for non-traditional sexual relationships aimed at people of all ages, not just children, as was the case with the law from 2013. In addition to prohibiting propaganda for non-traditional sexual relationships, the laws prohibit propaganda for gender reassignment. The laws together with a decision from the Supreme Court in November 2023 that declares the LGBT movement as extremist have led to a serious situation with more fear and a legitimization of harassment of LGBT. The implication of the Supreme Court decision may be sentences with long imprisonments. LGBT people leave the country to be able to live decent lives.

Sammendrag

Russland fikk ny lovgivning i desember 2022 som forverrer situasjonen for LHBT. Lovene innebærer et totalforbud mot LHBT-propaganda. Lovene forbyr propaganda om ikke-tradisjonelle seksuelle relasjoner rettet mot personer i alle aldre, ikke bare mot barn, slik tilfellet var med loven fra 2013. I tillegg til å forby propaganda for ikke-tradisjonelle seksuelle relasjoner, forbyr lovene propaganda om kjønnskifte. I tillegg til nye lover, erklærte russisk høyesterett i november 2023 LHBT-bevegelsen for å være en ekstremistisk organisasjon, noe som kan innebære domfellelser med strenge straffer. Dette har ført til stor frykt i LHBT-samfunnet. Mange LHBT-personer forlater landet for å kunne leve i fred.

Innhold

1	Innledning.....	6
2	Kort om kildesituasjonen	6
3	Den «gamle» propagandaloven: føderal lov og regionale lover	7
3.1	Konsekvenser av «gammel» lov fra 2013 og domfellelser fram til lovendringer i 2022	8
4	Lovendringer i 2022 gjelder propaganda rettet mot både barn og voksne.....	8
4.1	Lovgivning og straffereaksjoner.....	9
4.2	Tolkninger av loven.....	10
5	Russisk høyesterettsdom av 30. november 2023	11
5.1	Lovgivning og straffebestemmelser som følge av høyesterettsdommen	12
5.2	Domfellelser etter at Høyesterett avsa sin dom	13
6	Situasjonen for transpersoner	14
6.1	Forbud mot kjønnsbekreftende behandling	14
6.2	Reaksjoner mot transpersoner	15
7	Hvordan lovene fra 2013, 2022 og høyesterettsdommen fra 2023 påvirker livet for LHBT-samfunnet.....	16
7.1	Organisasjonene som fremmer LHBTs interesser – mange stemplet som fremmede agenter	17
7.2	Få som rapporterer om vold og diskriminering til politiet	18
7.3	Konsekvenser for LHBT-par som bor sammen og har barn	19
7.4	LHBT-personer som offentlig viser affeksjon for hverandre, er det ulovlig?	19
7.5	Regionale forskjeller i behandlingen av LHBT-personer.....	20
8	Konsekvenser for ulike yrkesgrupper	21
8.1	Situasjonen i skolen	21
8.2	Forlagsbransjen.....	21
8.3	Dragartister og personer som jobber på nattklubber	21
8.4	Sexarbeidere	22
9	Referanser	23
9.1	Skriftlige kilder.....	23
9.2	Muntlige kilder	26

1 Innledning

Homofili ble avkriminalisert i Russland i 1993 (IRB Canada 2013).

Situasjonen for LHBT-personer i Russland har gjennom mange år vært svært vanskelig, og mange har blitt møtt med trakassering, trusler og diskriminering. Med anti-LHBT-propagandaloven av 2013 økte den åpne fiendtligheten mot LHBT-personer (UN Human Rights Council 2023), og situasjonen for LHBT har gått fra vondt til verre. Flere kilder viser til at det har blitt legitimt med overgrep rettet mot LHBT-personer og at utviklingen går i helt feil retning.

Situasjonen for LHBT-personer ble ytterligere forverret etter nye lovendringer i desember 2022 og en høyesterettsdom i november 2023. Lovendringen i 2022 utvidet anti-propagandaloven til å gjelde propaganda rettet mot alle, ikke bare rettet mot barn, slik tilfellet var med loven fra 2013. Deretter erklærte russisk Høyesterett 30. november 2023 at «den internasjonale LHBT-bevegelsen er en ekstremistisk organisasjon». Lovendringene rettet mot LHBT-befolkningen sees på som en måte å beskytte tradisjonelle familieverdier, og en avstandtaken fra vestlige verdier (HRW 2023; HRW 2024b; Pisarenko & Rey 2023).

Dette temanotatet tar for seg utviklingen for LHBT-personer i samfunnet. Det går nærmere inn på de konkrete lovendringene i 2013, i 2022 og på reaksjoner i etterkant av høyesterettsdommen i 2023. Landinfo har forsøkt å få så konkret informasjon som mulig om hvilke reaksjoner LHBT-personer kan bli møtt med i Russland.

Landinfo har også tatt med et eget kapittel om transpersoner, som synes å være den gruppen blant LHBT som lever under de aller vanskeligste forholdene i Russland.

Landinfo vil bemerke at reaksjonene mot LHBT-personer er enda verre i Tsjetsjenia enn i øvrige Russland, både fra myndighetenes side og i samfunnet generelt. Dette notatet omhandler imidlertid ikke situasjonen i Tsjetsjenia, men i øvrige Russland.

Notatet er en oppdatering av Landinfos notat fra 13. november 2023.

2 Kort om kildesituasjonen

Landinfo har innhentet informasjon gjennom flere møter med representanter for LHBT-samfunnet i Russland, flere av dem i regi av den norske Helsingforskomiteen og på informasjonsinnhentingsreiser til andre land.

Etter Russlands fullskala invasjon av Ukraina 24. februar 2022, har kildetilgangen blitt vanskeligere. Siden da har det vært umulig for Landinfo å møte kilder i Russland, og en del kilder er også engstelige for å dele informasjon. Mange menneskerettighetsforsvarere har forlatt Russland fordi de ikke lenger føler seg trygge i hjemlandet, og fordi de blir hindret i å utføre sitt arbeide.

Landinfo har derfor foretatt informasjonsinnhentingsreiser til andre land enn Russland – land hvor eksilrussere bor. Siste informasjonsinnhentingsreise gikk til Litauen og Latvia i april 2024.

Av hensyn til kildenes sikkerhet, er mange av de muntlige kildene anonymisert, både navnet på enkeltpersoner og organisasjoner og for enkelte kilder hvor vi har møtt dem. Flere av de muntlige kildene har bedt spesifikt om at de må anonymiseres grunnet den tilspissede situasjonen for LHBT i Russland.

I tillegg til muntlige kilder, bygger notatet på skriftlige kilder som Human Rights Watch, Amnesty International, ILGA (den internasjonale organisasjonen for lesbiske, homofile, biseksuelle og transpersoner), nyhetsartikler og andre skriftlige kilder.

Noen av kildene Landinfo viser til, er rapporteringer fra langt tilbake i tid. Når vi likevel har tatt dem med, er det fordi de viser utviklingen over tid.

3 Den «gamle» propagandaloven: føderal lov og regionale lover

I slutten av juni 2013 trådte den føderale lovbestemmelsen om propaganda rettet mot mindreårige for ikke-tradisjonelle seksuelle relasjoner i kraft. Den er et tillegg til artikkel 5 i den føderale loven 135-FZ om beskyttelse av barn mot informasjon som kan være skadelig for deres helse og utvikling. Loven skulle beskytte barn mot informasjon som fornekte tradisjonelle familieverdier (Geohistory 2013).

Lovbestemmelsen lød:

Propaganda of non-traditional sexual relations among minors, manifested in the distribution of information aimed at forming non-traditional sexual orientations, the attraction of non-traditional sexual relations, distorted conceptions of the social equality of traditional and non-traditional sexual relations among minors, or imposing information on non-traditional sexual relations which evoke interest in these kinds of relations – if these actions are not punishable under criminal law – will be subject to administrative fines: for private citizens in the amount of 4,000 – 5,000 rubles; for administrative officials, 40,000 – 50,000 rubles; for legal entities, 800,000 –

1,000,000 rubles or suspension of business activities for up to 90 days. [...]
(tillegg til føderal lov 135-FZ, som oversatt til engelsk i Geohistory2013).

Lovbestemmelsen definerte lovbruddet som en forseelse heller enn en kriminell handling. Brudd på lovbestemmelsen førte i hovedsak til straff i form av bøter. Utlendinger kunne også ilegges bøter og utvises fra Russland, eller anholdes administrativt i opptil 15 dager og deretter utvises (Geohistory 2013; Amnesty 2013; HRW, møte oktober 2013). Brudd på loven førte til straff etter den administrative loven om forseelser artikkel 6.21.

Forut for den føderale propagandaloven, hadde flere føderasjonssubjekter i Russland vedtatt tilsvarende lover (HRW, møte oktober 2013).

Hvis man viste film eller bilder av homofile, lesbiske eller transpersoner, eller la ut informasjon om tematikken på internett, måtte produktet merkes med 18+.

3.1 Konsekvenser av «gammel» lov fra 2013 og domfellelser fram til lovendringer i 2022

Propagandaloven fra 2013 førte til mange demonstrasjoner. LHBT-samfunnet protesterte mot loven og flere ble pågrepet av politiet i små eller store demonstrasjoner til støtte for LHBT. Personene ble imidlertid anklaget og dømt etter andre lover enn propagandaloven, som manglende tillatelse til å holde demonstrasjoner (IRB Canada 2013). I denne tiden ble det også dannet flere organisasjoner som kjempet for LHBT-rettigheter og talte deres sak.

I årene 2016–2021 ble det åpnet mellom 10 og 30 administrative saker om LHBT-propaganda per år, enkelte år hadde færre enn 10 saker. Kun halvparten av sakene resulterte i administrativ straff, altså mellom 5 og 15 saker per år. Resten av sakene endte med frifinnelse, eller sakene ble avvist av retten. I 2022 endret imidlertid situasjonen seg. Da førte 16 av totalt 22 saker til administrativ straff (Golubeva 2023). Ifølge en russisk menneskerettsorganisasjon (møte, mars 2023) gjelder disse sakene først og fremst bloggere som har skrevet om LHBT. Majoriteten av anklagene i 2022 kom etter november, etter at det nye lovutkastet ble foreslått (se mer om dette i kapittel 4).

4 Lovendringer i 2022 gjelder propaganda rettet mot både barn og voksne

Ytterligere innstramminger i lovverket kom i 2022. Flere tillegg i ulike lover innskrenket friheten for LHBT. Disse lovendringene omtales ofte som tillegg til propagandaloven av 2013, men er i realiteten endringer i flere lover.

Den russiske statsdumaen vedtok et tillegg til den administrative loven om forseelser fra 2001 24. november 2022. President Putin signerte loven (N479-FZ) 5. desember 2022, som er datoen for offisiell publisering (Den administrative loven om forseelser 2001, med tillegg fra 2022).

Lovendringen innebærer et totalforbud mot LHBT-propaganda. Den forbyr propaganda om ikke-tradisjonelle seksuelle relasjoner rettet mot personer i alle aldre, ikke bare mot barn, slik tilfellet var med loven fra 2013 (Golubeva & Zotova 2022; Venkina 2022; Selikhova 2022).

Et tillegg til loven om «informasjon, informasjonsteknologi og ytringsfrihet», ble samtidig vedtatt (N149-FZ). I tillegg til å forby propaganda om ikke-tradisjonelle seksuelle relasjoner, forbyr loven propaganda om kjønnsskifte (Senter for beskyttelse av medierettigheter 2023; Muravyeva, mai 2024).

Et tillegg i den føderale loven om massemedia (N2124-1) ble også vedtatt. Formålet med loven er å forby distribusjon av materiale som ifølge russiske myndigheter promoterer ikke-tradisjonelle seksuelle relasjoner, pedofili og kjønnskifte (Venkina 2022). Ethvert forsøk på å promotere LHBT i offentligheten, på internett, på film, i bøker eller reklame kan føre til administrativ straff (Reuters 2022; Amnesty 2023a; Senter for beskyttelse av medierettigheter 2023).

I tillegg til å si at propaganda om LHBT rettet mot barn og voksne er i strid med massemedialoven, sier den også at det å vise/demonstrere (exhibiting) «ikke-tradisjonelle seksuelle relasjoner» til barn er ulovlig. Det omfatter også at det å vise et bilde av, lese om eller snakke om ikke-tradisjonelle seksuelle relasjoner er forbudt (Selikhova 2022; russisk menneskerettighetsorganisasjon, møte mars 2023).

Samtidig som de nye tilleggene ble presentert for parlamentet, ble et annet lovforslag fremmet. Lovforslaget gikk ut på å forby informasjon om frivillig barnløshet som forslagsstillerne så på som «utenlandsk ideologi som fremmer ødeleggende oppførsel som går imot russiske tradisjonelle familieverdier og statlig politikk» (HRW 2024b). Dette lovforslaget gikk først ikke igjennom i parlamentet, men ble behandlet på nytt og fikk flertall i underhuset i november 2024. Loven forventes å bli raskt godkjent av overhuset i parlamentet (Reuters 2024b; The Moscow Times 2024).

4.1 Lovgivning og straffereaksjoner

Strafferammen for propagandaloven er fortsatt regulert i den administrative loven om forseelser, ikke i russisk straffelov (russisk menneskerettsorganisasjon, møte mars 2023). Bøtene økte med den nye lovgivningen.

Artikkel 6.21 i den administrative loven om forseelser definerer en strafferamme for propaganda om ikke-tradisjonelle seksuelle relasjoner rettet mot voksne med bøter fra 50 000 til 100 000 rubler (ca. 41 000 kroner) for enkeltindivider, fra 100 000 til 200 000 rubler for tjenestemenn og opp til 1 million rubler for organisasjoner/foretak i tillegg til suspensjon av virksomheten i 90 dager (Lov om administrative forseelser 2022).

Propaganda rettet mot mindreårige straffes med bøter fra 100 000 til 200 000 rubler for enkeltindivider, fra 200 000 til 400 000 rubler for tjenestemenn og fra 1 til 2 millioner rubler for organisasjoner/foretak i tillegg til suspensjon av virksomheten i 90 dager.

Propaganda om pedofili kan straffes med bøter fra 200 000 til 400 000 rubler (ca. 43 000 til 86 000 kroner) for enkeltindivider, for tjenestemenn fra 400 000 til 800 000 rubler og fra 1 million til 4 millioner eller suspensjon av virksomheten i 90 dager for organisasjoner/foretak (Lov om administrative forseelser 2022).

Bøter for å demonstrere/vise (exhibiting) ikke-tradisjonelle seksuelle relasjoner bøtelegges etter loven om administrative forseelser artikkel 6.21.2 med bøter på 50 000 til 100 000 rubler for enkeltindivider, fra 100 000 til 200 000 rubler for tjenestemenn og fra 800 000 til 1 million rubler for organisasjoner/foretak (Lov om administrative forseelser 2022).

Utlendinger risikerer 15 dagers fengsel og utvisning fra Russland (Reuters 2022; russisk menneskerettsorganisasjon, møte mars 2023).

I 2023 ble 186 personer anklaget etter artikkel 6.21 i den administrative loven om forseelser. 106 personer ble dømt og 101 personer fikk bøter. Gjennomsnittlig bot var på 244 000 rubler (ca. 20 000 kroner). Ni personer ble deportert (Muravyeva¹, møte på Malta mai 2024).

4.2 Tolkninger av loven

Lovendringene fra 2022 rommer propaganda rettet mot personer i alle aldre, og det er dermed mye mindre som skal til før det blir opprettet en administrativ sak. Tidligere, i perioden 2013–2022, kunne man publisere informasjon om LHBT ved å merke artikkelen, filmen eller TV-innslaget med 18+, noe som viste at barn ikke skulle ha tilgang. Med lovendringen er det ikke lenger noe unntak. Nå gjelder forbudet mot propaganda for alle (Shuraleeva 2022; russisk menneskerettsorganisasjon, møte mars 2023). Loven kan brukes mot alle som forfekter at det finnes flere måter å leve som familie på (Shuraleeva 2022).

¹ Møtet på Malta ble arrangert av EUAA (European Asylum Agency) og informasjonen som ble gitt i møtet var under Chatham House rules. Landinfo har vært i kontakt med Muravyeva i etterkant av møtet og fått lov til å sitere henne.

Kilder viser til at lovene er svært uklare og at det ikke er klart hva forskjellen er på propaganda om LHBT (rettet mot voksne og barn) og det å vise/demonstrere (exhibiting) for barn. Kildene opplyser at loven bevisst er gjort uklar, og at dette er gjort for å skape frykt og usikkerhet. Ingen vet hva forskjellen består i (HRW 2022; russisk menneskerettsorganisasjon; russisk menneskerettsforsvarer (b); internasjonal menneskerettsorganisasjon, møter i mars 2023). Senter for beskyttelse av medierettigheter (2023) bekrefter at det ikke er noe skarpt skille mellom hva som er propaganda og hva som er demonstrasjon. Loven skiller mellom de to begrepene, men uten å utdype hva lovgiverne legger i dem.

Lovendringene fra 2022 sees på som et tegn på at LHBT-personer ikke er velkomne i samfunnet. Loven kan brukes mot folk og gjør mange usikre. På tynt grunnlag kan myndighetene opprette en administrativ sak, og dette kan føre til at det blir vanskeligere å få jobb. Kommer det fram at en person har en administrativ sak mot seg, kan det brukes som oppsigelsesgrunn. Når en sak først er opprettet, kan politiet oppsøke arbeidsplassen og gjøre undersøkelser (russisk menneskerettsforsvarer (a), møte mars 2023).

En internasjonal menneskerettsorganisasjon viser til at det viktigste med lovendringene fra 2022, er at myndighetene skaper enda mer frykt, og at det blir enda mer legitimt å trakassere og se ned på LHBT-personer (møte mars 2023). Mange LHBT-personer føler frykt for trusler fra politiet og sikkerhetstjenesten. Menneskerettsforsvarere forteller om telefoner fra politiet hvor de blir fortalt at organisasjonslokalene deres skal stenges, og de får trusler hvis de ikke gjør som de blir bedt om (menneskerettsforsvarere (b), møte Oslo juni 2023).

Lovendringene har ført til en ny bølge av anti-LHBT-holdninger, både mot organisasjoner og enkeltindivider (russisk menneskerettsorganisasjon, møte mars 2023).

Med lovgivningen fra 2013 var det mulig å leve relativt «fritt» for LHBT-personer. De visste hvordan de skulle unngå bøter. Lovgivningen fra 2022 førte til at LHBT-personer ikke lenger visste hva som kunne ramme dem. Mange følte at de på nytt måtte skjule sin legning, at de måtte gå tilbake i «skapet» (LHBT-aktivist, møte i Oslo høsten 2024).

5 Russisk høyesterettsdom av 30. november 2023

Den 30. november 2023 avsa russisk Høyesterett en dom om at «Den internasjonale LHBT-bevegelsen» er en ekstremistisk organisasjon.

Dommen er uforståelig siden det ikke er noe som heter «Den internasjonale LHBT-bevegelsen» i Russland. En organisasjon ble raskt dannet for å kunne være representert da saken skulle behandles av russisk høyesterett, for å forsvare

LHBT, men advokaten som skulle representere den såkalte internasjonale LHBT-bevegelsen fikk ikke tilgang til rettssalen (russisk menneskerettighetsorganisasjon, møte mars 2023).

Høyesterettsdommen innebærer at LHBT-bevegelsen er ekstremistisk og at alle dens aktiviteter dermed er forbudt. Det er forbudt å vise symboler, delta i organisasjoner, finansiere deres aktiviteter og distribuere materiale fra LHBT-bevegelsen. Å erklære en hel bevegelse som ekstremistisk åpner for at myndighetene vil kunne inkludere både nåværende og fremtidige grupper i forbudet. Loven trådte i kraft 9. januar 2024.

Mange forklarer dommen med at Putin ser på LHBT som familiefiendtlig ideologi, som anses å fremme frivillig barnløshet, feminisme og abort, og at dommen styrker russiske «tradisjonelle verdier» som fremheves som motsetninger til Vestens verdier hvor toleranse og aksept for LHBT inngår. Mange fremhever også at høyesterettsdommen først og fremst er med på å skape frykt blant LHBT-befolkningen, og at den gjør at ingen lenger føler seg trygge på hvilke reaksjoner de kan få.

Det er ikke slik at alle medlemmer i en LHBT-organisasjon blir arrestert, men dette er noe mange medlemmer av LHBT-organisasjoner er redde for (LHBT-aktivist, møte i Oslo høsten 2024).

Lovgivningen mot LHBT i løpet av de siste årene, og spesielt høyesterettsdommen fra november 2023, har ført til at foreldre med barn som er homofile eller lesbiske tvinger dem til sentre hvor de får konverteringsterapi for å «kurere» barna for sin seksuelle legning. Dette er sentre som kan sammenlignes med fengsler (Dixon 2023). Putin skal også ha vært pådriver for forskning på konverteringsterapi rettet mot homofile/lesbiske og transpersoner. Ifølge forsker på Russland og professor Muravyeva ved universitetet i Helsinki er landet tilbake på stadiet de var for mange år siden da LHBT ble sett på som et mentalt problem (Muravyeva, møte på Malta mai 2024).

5.1 Lovgivning og straffebestemmelser som følge av høyesterettsdommen

Som følge av at LHBT-bevegelsen ble erklært ekstremistisk, er det forbudt å vise symboler som representerer LHBT. Personer kan bli dømt etter artikkel 20.3 i den administrative loven om forseelser for propaganda og/eller demonstrasjon av nazi-symboler eller symboler for ekstremistorganisasjoner. Strafferammen er bøter opp til 200 000 rubler (24 000 kroner) eller 15 dagers fengsel. To administrative saker i løpet av ett år, kan føre til en straffesak etter artikkel 282.4 i straffeloven med fengsel i opptil to år (Amnesty 2023b).

Personer kan bli dømt etter artikkel 282 i russisk straffelov for «promotering av ekstremismeaktiviteter» (Straffeloven 1996).

Organisering av ekstremismeaktiviteter, som for eksempel å organisere eller lede en LHBT-organisasjon, kan gi bot på 800 000 rubler eller opp til 10 års fengselsstraff.

Straff for deltakelse i ekstremistiske aktiviteter, som for eksempel å være medlem i en LHBT-organisasjon, kan gi bot på 600 000 rubler eller opptil 6 år i fengsel.

Amnesty (2023b) skriver i tillegg:

Those facing investigation or prosecution for being involved in “extremist” activities typically have their bank accounts blocked, and face employment restrictions and restriction of other rights, including being banned for various periods of time from standing in elections at all levels.

Å bli dømt for ekstremisme anses som et svært alvorlig strafferettslig forhold i Russland. Personer som arrangerer eller deltar i aktiviteter for LHBT-interesser risikerer tilsvarende dommer som medlemmer av Alexei Navalnyjs organisasjon og Jehovas vitner, som også straffes for ekstremistiske aktiviteter. Flere av disse har fått høye dommer – ca. seks år i løpet av de senere årene (HRW 2024a).

5.2 Domfellelser etter at Høyesterett avsa sin dom

Reaksjoner på LHBT-aktivitet straffes etter administrativ lov om forseelser og ekstremismeparagrafene i administrativ lov og i russisk straffelov. Begge lovene brukes.

Per juli 2024 var 22 saker blitt behandlet i rettsapparatet og 22 personer domfelt etter artikkel 20.3 i den administrative loven om forseelser etter at russisk høyesterett avsa sin dom 30. november 2023. De domfelte fikk enten bot eller administrativ arrest, ifølge informasjon fra det russiske nettstedet Mediazona. Forfatterne av studien fant 14 av sakene i rettsdokumenter og de øvrige 8 sakene ble rapportert inn av menneskerettighetsforvarere og informasjon fra domstolene (Meduza 2024c).

En av de første sakene som ble ført for retten etter høyesterettsdommen omhandlet en ung jente som brukte øredobber i regnbuefarger. En domstol i Nizjnij Novgorod dømte jenta til fem dagers fengsel i januar 2024. Hun ble dømt for å ha brukt ekstremistiske symboler. Jenta ble tystet på mens hun satt på en kafé i byen. Senere i januar 2024 ble en person i Volgograd-regionen dømt til en bot for å ha publisert et regnbueflagg på sosiale medier. Det samme skjedde med en kvinne i Saratov, også hun fikk en bot for å ha postet et regnbueflagg på sosiale medier

(HRW 2024a; Coming Out, møte i Vilnius april 2024). Flere av de 22 sakene som Mediazona har studert, omhandler å vise fram LHBT-symboler (Meduza 2024c).

En sak har endt opp som straffesak etter artikkel 282.2.1 i russisk straffelov («organisering av aktivitet i en ekstremistisk organisasjon»). Saken gjaldt en nattklubb i Orenburg hvor tre personer ble anklaget for å ha organisert ekstremistisk aktivitet. De tre er henholdsvis nattklubbeier, en administrator og en kunstnerisk leder (art director). De tre er anklaget for å ha organisert ekstremistaktivitet med blant annet publisering av bilder og videoer fra opptredener av personer som «fremmet ikke-tradisjonelle seksuelle relasjoner og tilbøyeligheter» (Reuters 2024a; The Conversation 2024). Kilder opplyser at klubben arrangerte fester, ikke bare fester for LHBT-personer, men også for andre. De arrangerte også en del dragqueen-arrangementer. Dette var per april 2024 eneste sak med anklager om ekstremismeaktiviteter etter at Høyesterett avsa sin dom i november 2023 (Reuters 2024a; Moscow Community Center; Coming Out, Sphera møter i Vilnius april 2024). Sakene mot de tre er fortsatt under etterforskning, og det har ikke blitt avsagt noen dom i sakene. De tre satt i varetekt. Alle har blitt løslatt mot kausjon, men sitter nå i husarrest (Muravyeva, e-post november 2024).

Landinfo kjenner per november 2024 ikke til nye straffesaker med anklager om ekstremismeaktivitet mot LHBT-personer. Det er imidlertid vanskelig å vite hvorvidt det foreligger nye saker, siden en del informasjon holdes skjult og rettssakene heller ikke er åpne for offentligheten. Alle kildene Landinfo har snakket med henviser imidlertid til den ene saken i Orenburg.

Ifølge informasjon fra organisasjonen Sphera, kan en av grunnene til at det ikke har vært mange saker som har endt opp som straffesaker etter ekstremismeparagrafene i straffeloven, være at myndighetene ikke helt vet hvordan de skal forholde seg til den nye bestemmelsen. Derfor brukes den «gamle» propagandaloven fortsatt mer hyppig. Det har imidlertid vært en økning i razziaer mot barer og utesteder etter at Høyesterett avsa sin dom (Sphera, møte i Riga april 2024).

6 Situasjonen for transpersoner

6.1 Forbud mot kjønnsbekreftende behandling

Statsdumaen har forbudt kjønnsbekreftende behandling, noe som betyr et alvorlig brudd på transpersoners rettigheter. Statsdumaens beslutning ble tatt etter en tredje og siste høring 14. juli 2023. President Putin undertegnet den føderale loven om grunnleggende helsebeskyttelse 24. juli 2023 (N323, artikkel 45.1) (Lov om beskyttelse av borgernes helse 2011).

Loven forbyr all medisinsk behandling som har som mål å endre en persons kjønn uten operasjon. Forbudet gjelder ikke medisinske inngrep på barn født intersex. Videre forbyr loven å skifte kjønnsidentitet på person i offentlige dokumenter og registre (Venkina 2023; Bøyum 2023; UN Human Rights Council 2023; Coming Out, møte april 2024; Muravyeva, møte på Malta mai 2024). Unntaket for å skifte kjønnsidentitet i offentlige registre omfatter personer som gjennomgikk kjønnsbekreftende behandling før loven ble endret. En lov fra 1997, med ytterligere forenklinger fra 2017, gjorde det tidligere mulig å skifte kjønnsidentitet i offentlige registre og dokumenter, men nå er dette reversert (OHCHR 2023).

Et tillegg i familieloven gjør at transpersoner ikke får adoptere barn eller bli fosterforeldre (Venkina 2023; Bøyum 2023; OHCHR 2023). Ekteskap blir umiddelbart oppløst hvis en av ektefellene krever skifte av kjønnsidentitet i offentlige registre og dokumenter (OHCHR 2023).

Menneskerettsforsvarere (b) opplyste til Landinfo (møte, Oslo juni 2023) at mange transpersoner forsøkte å få skiftet kjønnsidentitet i offentlige registre og i dokumentene sine mens lovforslaget var til behandling, siden de var klar over at loven ville bli vedtatt. Videre fortalte de at en del leger allerede hadde stoppet kjønnsbekreftende behandling av transpersoner i redsel for reaksjoner. Russiske myndigheter har kalt de som gjennomgår kjønnsbekreftende behandling for forrædere. Personer som allerede hadde startet hormonbehandling da loven ble vedtatt og står midt i et behandlingsløp, får ikke fortsette behandlingen (Moscow Community Center, møte april 2024; Muravyeva, møte på Malta mai 2024).

6.2 Reaksjoner mot transpersoner

I møter Landinfo har med kilder om situasjonen for LHBT-personer, trekkes transpersoner alltid fram som den gruppen som møter flest fordommer og som er mest utsatt for overgrep (Romashova 2023; russisk menneskerettsforsvarer (a); russisk menneskerettsorganisasjon, møte mars 2023; Moscow Community Center, møte april 2024). Moscow Community Center opplyste at det føles som Russland beveger seg tilbake til middelalderen når det gjelder utviklingen i synet på transpersoner.

Transpersoner som er sexarbeidere, er særlig sårbare. Det er flere grunner til det, ifølge Maxim Olenitsjev som siteres i Megazona (Romashova 2023). De blir rammet av LHBT-stigmaet som er sterkt i det russiske samfunnet. I tillegg er prostitusjon en administrativ forseelse i Russland, noe som fører til at politiet kan straffeforfølge sexarbeidere. Mange transpersoner som er sexarbeidere, er borgere fra de sentralasiatiske landene og har blitt utvist fra Russland som følge av den nye lovgivningen (Romashova 2023).

De russiske menneskerettsforsvarerne vet ikke hvorvidt forbudet mot kjønnsbekreftende behandling, som ble vedtatt i juli 2023, har påvirket den

generelle situasjonen for transpersoner i form av økt fiendtlighet. De opplyser at transpersoner alltid har vært svært utsatt for reaksjoner i Russland, og vet dermed ikke om reaksjonene har økt eller ikke. Derimot har antallet selvmord blant transpersoner økt. Organisasjonene mottar informasjon om dette, uten at de har statistikk å vise til. Mange unge henvender seg til dem og sier at de ønsker å ta livet sitt. Videre viser de til at mange ønsker å forlate landet, men veldig få har Schengen-visum. Transpersoner har også inntrykk av at ingen ønsker å ta imot dem (russiske menneskerettsforsvarere (b), møte i Oslo juni 2023).

ILGA rapporterer om at flere transpersoner har blitt ofre for såkalte falske stevnemøter der de utsettes for overgrep etter avtaler på internettportaler. I februar 2023 ble en mann dømt av en domstol i St. Petersburg for å ha drept en transkvinne. Mannen ble imidlertid løslatt allerede under rettsforhandlingene. Den tiden han hadde sittet i varetekt ble sett på som tilstrekkelig straff av domstolen (ILGA 2023).

En transkvinne og politiker har mottatt trusler pga. sitt kjønnskifte, og forsøkte derfor å skifte tilbake til sitt opprinnelige kjønn. Hun henvendte seg til den russiske-ortodokse kirken for å reversere sin overgang til transkvinne, men hun ble avvist. Hun publiserte også et innlegg etter at Høyesterett avsa sin dom i november 2023, hvor hun ønsket en klargjøring om hvorvidt det nå var slik at hun som transkvinne ikke lenger kunne bo i Russland. Retten svarte henne at den ikke gir forklaring på lover som gjelder innbyggeres klagesaker. Transkvinnen gikk over til transkjønnsstatus i 2020 og ble lokalpolitiker i samme periode. Høsten 2022 kunngjorde hun slutten på sin politiske karriere da statsdumaen vedtok loven om LHBT-propaganda som rammet både voksne og barn (Meduza 2024b).

7 Hvordan lovene fra 2013, 2022 og høyesterettsdommen fra 2023 påvirker livet for LHBT-samfunnet

Lovene fra 2013, 2022 og høyesterettsdommen fra november 2023 har skapt et langt hardere klima for LHBT-samfunnet. Mange forlater Russland pga. forverrede forhold for LHBT-personer (Dixon 2023; OVD-info 2024; Moscow Community Center, møte i Vilnius april 2024).

Med innskjerpingen i lovgivningen i form av propagandaloven av 2013 og 2022, og høyesterettsdommen fra 2023, er overgrep mot LHBT-personer blitt mer legitimt. Lovgivningen nører opp under fordommer mot LHBT-personer som gruppe, ifølge flere kilder Landinfo har snakket med. Kildene viser dessuten til at det ikke er noen beskyttelse å få fra myndighetshold. Russland har flere lover som beskytter «sosial gruppe» mot diskriminering, både den russiske grunnloven (artikkel 19), den russiske arbeidsmiljøloven, russisk straffelov og loven om

administrative forseelser, men i praksis er det ingen av disse lovene som beskytter LHBT-personer (Muravyeva, møte på Malta mai 2024).

Selv om det ikke er straffbart å være lesbisk, homofil, biseksuell eller transperson, og det er selve handlingen en LHBT-person gjør som kan føre til en straffesak, så er det lite som skal til før det kan føre til en sak. Som en representant for Moscow Community Center uttrykte det til Landinfo: «Før kunne en handling føre til en bot – nå kan det føre til ti års fengsel etter ekstremismeparagrafene» (møte i Vilnius april 2024).

Faren ligger i at det er ingen helt klar definisjon på hva som kan karakteriseres som ekstremisme og hva som ikke er det. Organisasjonen Sphera viser til at distriktsdomstolene kan gjøre som de vil, og gjøre sine egne tolkninger (møte i Riga april 2024).

En undersøkelse om folks holdninger til homoseksualitet, foretatt av det russiske uavhengige meningsmålingsinstituttet Levada i 2021, viser at bare 1/3 av befolkningen mener at LHBT-personer skal ha like rettigheter som andre. I 2019 mente halvparten av befolkningen det samme (Wagner & Wesolowski 2022).

7.1 Organisasjonene som fremmer LHBTs interesser – mange stemplet som fremmede agenter

Russland har hatt et stort antall frivillige organisasjoner som kjemper for LHBT-rettigheter. I 2020 var 86 frivillige organisasjoner som jobbet for LHBT registrert i landet (Muravyeva, møte på Malta mai 2024). De fleste av disse organisasjonene har måttet legge ned sitt arbeid i Russland. LHBT-samfunnet arrangerte også filmfestivaler, sportsbegivenheter og utga et eget magasin, KVIR (Queer).

Svært mange av organisasjonene driver nå sin aktivitet fra utlandet og jobber «helt i det stille.» Organisasjoner opplyser til Landinfo hvor tungt dette arbeidet er. Mange kjenner kun et fåtall av dem de er satt til å samarbeide med, og av frykt for å bli tystet på, har nettverket krympet. De som tidligere har jobbet for en organisasjon, har reist fra landet, og nye personer har kommet til. Det er vanskelig å vite hvem de kan stole på og hvem de ikke kan stole på. De som jobber for LHBTs rettigheter må nå holde en lav profil og ikke gå ut i media å promotere hva de står for. Dette er en ny situasjon (Moscow Community Center; Sphera, møter i Vilnius og i Riga april 2024).

Det er ikke bare lovendringen som har ført til en vanskeligere situasjon for LHBT-befolkningen, men også det at flere organisasjoner som jobber for LHBT-rettigheter har blitt satt på «fremmed agent-listen». Dette gjør at organisasjoner som skal tale LHBT-personers sak, blir forhindret fra å gjøre sitt arbeid (Igor Kotsjetkov, som sitert i Selikhova 2022; russisk menneskerettsorganisasjon; russisk menneskerettsforsvarer (a), møter mars 2023). Fortsatt arbeider

organisasjoner som LHBT Network og Vykhod i Russland, men begge er erklært som fremmede agenter, og dette gjør arbeidet deres svært vanskelig (russisk menneskerettsforsvarer (a), mars 2023). Andre organisasjoner, som for eksempel Coming Out, har forlatt landet, siden de ikke lenger kan utføre arbeidet fra Russland (Coming Out, møte i Vilnius april 2024).

Stempel som fremmed agent, sammen med anklager om propaganda for LHBT, har ført til at flere har blitt anklaget etter den nye loven, jf. opplysninger om at mange av de som har blitt domfelt i 2022, etter at tilleggsetil propandaloven ble vedtatt i 2022, har fått en administrativ straff (russisk menneskerettsorganisasjon, møte mars 2023).

Advokater som før kunne føre saker for LHBT-personer, må nå være mer forsiktige. De kan selv få merkelappen «ekstremist» hvis de skulle forsvare LHBT-personer. Det har alltid vært få advokater som har stått opp for LHBT-personer, men nå er det enda vanskeligere å finne noen som ønsker å ta denne typen oppdrag (Sphera, møte i Riga april 2024).

7.2 Få som rapporterer om vold og diskriminering til politiet

FNs spesialrapportør for menneskerettigheter sier i sin rapport for 2023 at Russland blir et mer og mer homofobt samfunn, hvor ikke-heterofile personer kan bli møtt med vold, ulovlige arrestasjoner og falske anklager om kriminelle handlinger (UN Human Rights Council 2023).

Den europeiske organisasjonen for homofile, lesbiske, transpersoner og bifile, ILGA, sier i sin årsrapport at hatkriminalitet mot LHBT-personer i Russland fortsetter, i form av mord, fysisk vold og utpressing. Russiske myndigheter unnlater å klassifisere menneskerettsbruddene som hatkriminalitet, og unnlater også i stor grad å etterforske sakene (ILGA 2023). Ifølge en undersøkelse som interesseorganisasjonen Coming Out (som sitert i ILGA 2023) har gjort blant LHBT, opplyser 20 % av respondentene at de opplever diskriminering på arbeidsplassen.

Det har også blitt «farlig» å uttale seg positivt om LHBT-personer. En russisk menneskerettsorganisasjon opplyser at positive ytringer kan rapporteres til politiet, og kan føre til en anklage. Før lovendringene i desember 2022, kunne også LHBT-personer oppleve trakassering, men personer som på en eller annen måte fremmet deres sak kunne ikke bli administrativt straffet for dette, i motsetning til hvordan situasjonen er nå (russisk menneskerettsorganisasjon, mars 2023).

Av ulike årsaker har det alltid vært få LHBT-personer som rapporterer om overgrep til politiet. Mange vil være redde for at situasjonen kan bli verre, og det å gå til politiet for å anmelde et overgrep vil ikke hjelpe situasjonen. Politiet vil

ikke foreta seg noe. Hvis LHBT-personen har en god advokat og dokumentasjon på hva som har skjedd, kan det være at politiet ser seg nødt til å åpne en sak, men politiet vil ikke komme til å etterforske saken. Det vil ikke skje noe utover at det blir registrert en sak. Det finnes eksempler på at gjerningsmannen har blitt erklært skyldig, men dette gjelder i svært få saker. Hvis en person skulle bli dømt, så vil det ikke være for hatkriminalitet. Organisasjonen Sphera kan huske én eneste sak hvor en person ble dømt for hatkriminalitet i forbindelse med overgrep mot en LHBT-person. Dette skjedde lenge før propagandaloven av 2013 ble vedtatt, og dermed lenge før høyesterettsdommen ble avsagt (Sphera, møte i Riga april 2024).

7.3 Konsekvenser for LHBT-par som bor sammen og har barn

Det er ikke straffbart for to LHBT-personer å bo sammen, men de kan bli tystet på av naboer eller andre, og politiet kan deretter «lage» en sak mot paret. Kilder uttrykker at det er stor usikkerhet rundt hva russiske myndigheter kan gjøre mot personer som bor sammen. Selv om det å bo sammen i seg selv ikke er et straffbart forhold og ikke blir definert som ekstremisme, fører det til at mange er redde for å gjøre noe «ulovlig» og at mange likekjønnede par føler frykt (Coming Out; Moscow Community Center; Sphera møter i Vilnius og Riga april 2024).

En av de store bekymringene for LHBT-par med barn, er at barna skal bli tatt fra dem. Siden hele LHBT-samfunnet har blitt stemplet som ekstremister etter at høyesterettsdommen ble avsagt i november 2023, er dette en av de verste truslene LHBT-par opplever. Det har vært tilfeller hvor foreldre har blitt fratatt sine barn for en kortere periode, men dette har vært saker hvor det har vært insinuasjoner om misbruk, noe Landinfo ikke fikk klarhet i om hadde vært tilfellet eller om det var fabrikkert. Barna ble ført tilbake til foreldrene etter at sakene var blitt prøvd i rettsapparatet. En kilde opplyste at en del par skjuler sin legning for omverdenen, og at de er redde for at barnet vil «avsløre» dem ved å si at hen har to mødre/to fedre. Parene er redde for hva en slik «avsløring» kan føre til (Moscow Community Center, møte i Vilnius april 2024).

Selv om det ennå ikke har skjedd at LHBT-par har blitt fratatt barna sine av myndighetene pga. sin legning, er dette noe LHBT-par med barn frykter. Det uforutsigbare i at man ikke vet hvordan lovene og høyesterettsdommen kan slå ut, er det som skaper frykt. Mange frykter at naboer og andre skal rapportere om de minste ting, og at det kan føre til arrestasjoner (Coming Out, møte i Vilnius april 2024).

7.4 LHBT-personer som offentlig viser affeksjon for hverandre, er det ulovlig?

LHBT-par som viser kjærighet for hverandre i private hjem, kan ikke bli rammet av loven, men det å vise kjærighet på offentlig sted, kan føre til en sak.

Hvis noen kontakter politiet, er politiet forpliktet til å komme. Hvis en av partene har en telefon eller annet med et LHBT-symbol, kan dette være tilstrekkelig til å opprette en sak (Moscow Community Center; Coming Out, møter i Vilnius april 2024). LHBT-personer kan også bli oppsøkt på bolig etter å ha blitt tystet på, og finner politiet LHBT-symboler i leiligheten, er dette også tilstrekkelig til at det blir opprettet en sak. I slike tilfeller er det mest sannsynlig at personene vil bli anmeldt for ekstremisme, ikke for propaganda, ifølge Moscow Community Center (Vilnius, april 2024).

To kvinner som besøkte en lokal bar i Voronesj, ble dømt etter artikkel 6.21 i administrativ lov for forseelser pga. kyssing. Her skal det ha vært øyenvitner som kontaktet myndighetene, og ba om en etterforskning. Øyenvitnene forlangte også at det skulle iverksettes tiltak mot den lokale baren. Baren stengte kort tid etter denne hendelsen (Meduza 2024a).

7.5 Regionale forskjeller i behandlingen av LHBT-personer

Situasjonen i Nord-Kaukasus, og Tsjetsjenia spesielt, er annerledes enn i øvrige områder av Russland (Moscow Community Center; Coming Out; Sphera, møter i Vilnius og Riga april 2024). Russisk lov gjelder også i Tsjetsjenia, men der spiller også lokale leveregler for daglivet, adat, en stor rolle. Det er et stigma for hele familien og slekten hvis en person står fram som homofil/bifil/transperson. I Tsjetsjenia i 2017 var det en kampanje mot LHBT-personer hvor mer enn 100 personer forlot republikken, og hvor det også var personer som måtte bøte med livet. Den type kampanjer er det ikke per i dag i republikken, men Landinfo er kjent med at situasjonen for LHBT i denne regionen er vanskeligere enn i noe annet område i Russland (Muravyeva, møte på Malta mai 2024; Memorial, møte høsten 2024).²

Også i Sibir, Ural og Volga er LHBT-personer spesielt redde for å stå fram med sin legning, ifølge en spørreundersøkelse som organisasjonen Sphera gjorde i 2023 (Muravyeva, møte på Malta mai 2024).

Situasjonen generelt kan være enklere for LHBT-personer i større byer enn på små steder, det er lettere å leve et sosialt liv (Moscow Community Center, møte april 2024). Generelt har det vært større toleranse for LHBT-personer i de vestlige regionene av Russland (Coming Out, april 2024). Russisk lov gjelder imidlertid over hele Russland og dermed er heller ikke de store byene trygge. LHBT-personer kan bli rapportert, og det er ingen som kan si hva som konkret kan skje, heller ikke i St. Petersburg og Moskva. Det er derfor så mange LHBT-personer nå forlater landet (Muravyeva, møte på Malta mai 2024).

² Se Landinfos respons av 2017 (Landinfo 2017). Situasjonen i Tsjetsjenia har ikke bedret seg siden Landinfos notat ble skrevet (ILGA 2023; Memorial, møte høsten 2024).

8 Konsekvenser for ulike yrkesgrupper

8.1 Situasjonen i skolen

Rektorer og lærere på skolene er nå pålagt å rapportere til myndighetene når de observerer LHBT-forhold blant elevene. Slike saker ender imidlertid ikke alltid opp i rettsapparatet (russisk menneskerettsorganisasjon, møte mars 2023).

8.2 Forlagsbransjen

Personer som jobber innenfor forlagsbransjen, kan bli ilagt bøter i henhold til den nye lovgivningen. Det har vært anlagt flere saker mot forleggere etter publisering av bøker hvor LHBT har vært tema. Tidligere kunne denne typen litteratur merkes med 18+ for å være innenfor loven. Nå er det umulig å publisere bøker med LHBT-innhold, siden de rammes av den nye loven. Myndighetene fjerner bøkene fra bokhandlene. Både de som publiserer og de som selger bøkene, kan bli rammet av loven (menneskerettsforsvarer a, møte mars 2023).

8.3 Dragartister og personer som jobber på nattklubber

Menn som kler seg i kvinneklær, bruker sminke og opptrer på klubber og barer kan bli rammet av loven. Loven kan også ramme personer som sminker menn. Motebransjen generelt rammes av loven siden mye av den moten som vises kan bli tolket som propaganda om LHBT og LHBT-verdier (russisk menneskerettsorganisasjon, møte mars 2023; Moscow Community Center, møte i Vilnius april 2024).

Etter at Høyesterett avsa sin dom i november 2023, har flere klubber opplevd razziaer hvor politiet tar bilder av passene til gjestene og samler ulik informasjon (Sphera; Moscow Community Center, møter i Vilnius april 2024; LHBT-aktivist, høsten 2024). Sphera opplyser at dette skjer så hyppig at organisasjonen mistenker at politiet vil fabrikke en stor sak hvor de anklager et helt samfunn for ekstremismeaktivitet. Straffesaken mot de tre nattklubbarbeiderne i Orenburg har ført til frykt blant de som jobber på slike steder (Sphera, april 2024).

Det eksisterer fortsatt klubber for LHBT-personer i Russland, selv om mange har lagt ned driften. For de som fortsatt eksisterer, har de måttet skifte utseende og fjerne skilt. Det er fortsatt personer som oppsøker slike steder, men det hele skjer mye mer i det skjulte. Organisasjonen Coming Out sier at utviklingen for LHBT-samfunnet har gått mange år tilbake i tid (møte i Vilnius april 2024).

En dragartist ble arrestert natt til 27. oktober 2024 på en nattklubb i byen Jaroslavl. Arrestasjonen skjedde mens dragartisten opptrådte. Dragartisten ble anklaget for brudd på administrativ lov (artikkel 6.21) for propaganda av ikke-

tradisjonelle seksuelle relasjoner. Politiet viste til at artisten brukte kvinneklær og sminke. Ifølge kilder på stedet ble også flere andre som var til stede på nattklubben arrestert (OVD-info 2024).

8.4 Sexarbeidere

Sexarbeidere rammes også av den nye administrative loven. Ifølge en russisk menneskerettsforsvarer (a) (møte, mars 2023) skal det ha blitt åpnet flere administrative saker etter den nye propagandaloven. Flere utenlandske sexarbeidere skal ha blitt utvist fra Russland som følge av loven (Romashova 2023; russisk menneskerettsforsvarer (a)). Tre av i alt syv LHBT-saker som per februar 2023 var blitt ført i Moskva byrett, gjaldt transkvinner. Kvinnene hadde avertert sitt sexarbeid via internett. Den samme politimannen rapporterte om alle tre tilfellene, og anmeldte kvinnene for LHBT-propaganda. De tre transkvinnene ble dømt til å betale bøter og ble utvist fra Russland (Romashova 2023).

9 Referanser

9.1 Skriftlige kilder

- Amnesty International (2013, 3. juli). *Russia: Ongoing attack on the rights of LGBTI people*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <https://www.amnesty.org/en/documents/EUR46/028/2013/en/> [lastet ned 5. november 2024]
- Amnesty International (2023a, 20. januar). *Russia: Authorities poised to wield new legislation to ban films featuring LGBTI characters*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/01/russia-authorities-poised-to-wield-new-legislation-to-ban-films-featuring-lgbti-characters/> [lastet ned 5. november 2024]
- Amnesty International (2023b, 30. november). *Russia: Judgment labelling "LGBT movement" as "extremist" will have catastrophic consequences*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/11/russia-judgment-labelling-lgbt-movement-as-extremist-will-have-catastrophic-consequences/> [lastet ned 21. november 2024]
- Bøyum, Erna (2023, 3. august). Forbyr all kjønnsbehandling. *Blikk*. Tilgjengelig fra <https://blikk.no/putin-russland-trans/forbyr-all-kjonnsbehandling/236398> [lastet ned 5. november 2024]
- The Conversation (2024, 8. april). Putin's Russia: first arrests under new anti-LGBT laws mark new era of repression. *The Conversation*. Tilgjengelig fra <https://theconversation.com/putins-russia-first-arrests-under-new-anti-lgbt-laws-mark-new-era-of-repression-226864> [lastet ned 30. oktober 2024]
- Dixon, R. (2023, 22. desember). In Russia, parents are having gay children abducted to be 'cured'. *The Washington Post*. Tilgjengelig fra <https://www.washingtonpost.com/world/2023/12/21/russia-lgbt-abductions-conversion-therapy/> [lastet ned 31. oktober 2024]
- Geohistory (2013, 21. august). Russia's "gay propaganda" law. Russian federal law #135-FZ. *Geohistory*. Tilgjengelig fra <https://geohistory.today/russias-gay-propaganda-law/> [lastet ned 5. november 2024]
- Golubeva, Anastasia (2023, 23. mai). "Легкая мишень". Что происходит с ЛГБТ-людьми в России после начала войны и ужесточения закона о "гей-пропаганде" [«Lett bytte». Hva skjer med LHBT-personer i Russland etter at krigen brøt ut og loven om «homo-propaganda» ble strengere]. *BBC News*. Tilgjengelig fra <https://www.bbc.com/russian/features-65671194> [lastet ned 5. november 2024]
- Golubeva, Anastasia & Zotova, Natalia (2022, 23. november). Госдума приняла закон о запрете «гей-пропаганды». Чем он грозит и что запрещает? [Statsdumaen har vedtatt en lov som forbyr «homo-propaganda». Hva truer den og hva forbyr den?]. *BBC News*. Tilgjengelig fra <https://www.bbc.com/russian/news-63714632> [lastet ned 5. november 2024]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2022, 25. november). *Russia: Expanded 'Gay Propaganda' Ban Progresses Toward Law*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/news/2022/11/25/russia-expanded-gay-propaganda-ban-progresses-toward-law> [lastet ned 5. november 2024]
- HRW (2023, 17. mai). *Russia, Homophobia and the Battle for 'Traditional Values'*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/news/2023/05/17/russia-homophobia-and-battle-traditional-values> [lastet ned 5. november 2024]

- HRW, dvs Human Rights Watch (2024a, 15. februar). *Russia: First Convictions under LGBT "Extremist" Ruling*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/news/2024/02/15/russia-first-convictions-under-lgbt-extremist-ruling> [lastet ned 12. september 2024]
- HRW, dvs Human Rights Watch (2024b, august). *Russia's Legislative Minefield. Tripwires for Civil Society Since 2020*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/report/2024/08/07/russias-legislative-minefield/tripwires-civil-society-2020> [lastet ned 5. september 2024]
- ILGA Europe (2023, 24. februar). *Annual review of the human rights situation of lesbian, gay, bisexual, trans and intersex people in Russia covering the period of January to December 2022*. Brussel: ILGA Europe. Tilgjengelig fra <https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/2023/russia.pdf> [lastet ned 5. november 2024]
- IRB Canada, dvs. Immigration and Refugee Board of Canada (2013, 15. november). *Situation and treatment of sexual minorities; legislation, state protection and support services*. Ottawa: IRB Canada. Tilgjengelig fra <http://www.irb-cisr.gc.ca/Eng/ResRec/RirRdi/Pages/index.aspx?doc=454906&pls=1> [lastet ned 5. november 2024]
- Landinfo (2017, 11. mai). *Tsjetsjenia: Situasjonen for homofile*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2024/09/Tsjetsjenia-respons-Situasjonen-for-homofile-MMA-11052017.pdf> [lastet ned 27. november 2024]
- Lov om administrative forseelser (2022, 5. desember). "О внесении изменений в Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях" [Føderal lov om administrative forseelser med tillegg av 05.11.2022]. Tilgjengelig fra <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202212050020?ysclid=lbb2hfz7ve952227861&index=1> [lastet ned 12. november 2024]
- Lov om beskyttelse av borgernes helse (2011, 21. november). Федеральный закон "Об основах охраны здоровья граждан в Российской Федерации" от 21.11.2011 N 323-ФЗ (последняя редакция) [Føderal lov om grunnlaget for beskyttelse av borgernes helse i Den russiske føderasjon av 21.11.2011 N 323-FZ (siste revisjon)]. Tilgjengelig fra https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_121895/ [lastet ned 8. november 2024]
- Meduza (2024a, 16. mai). A protocol was drawn up against two residents of Voronezh on "LGBT propaganda" because of a kiss in a bar. The administration of the institution announced a "temporary closure". *Meduza*. Tilgjengelig fra <https://meduza.io/news/2024/05/16/na-dvuh-zhitelnits-voronezha-sostavili-protokol-o-propagande-lgbt-iz-za-potseluya-v-bare-administratsiya-zavedeniya-soobschila-o-vremennom-zakrytii> [lastet ned 30. oktober 2024]
- Meduza (2024b, 25. juni). Russia's first transgender politician Yulia Aleshina said that she made a statement about the return transition because of threats. *Meduza*. Tilgjengelig fra <https://meduza.io/news/2024/06/25/pervyy-v-rossii-transgendernyy-politik-yuliya-aleshina-rasskazala-cto-sdelala-zayavlenie-ob-obratnom-perehode-iz-za-ugroz> [lastet ned 30. oktober 2024]
- Meduza (2024c, 2. juli). "Mediazona" studied how courts fine and arrest Russians in cases of demonstrating LGBTQ symbols. Most often, protocols are drawn up for the rainbow flag. Even homophobes are brought to justice. *Meduza*. Tilgjengelig fra <https://meduza.io/feature/2024/07/02/mediazona-izuchila-kak-sudy-shtrafuyut-i-arestovyvayut-rossiyan-po-dalam-o-demonstratsii-lgbt-simvoliki> [lastet ned 30. oktober 2024]

- The Moscow Times (2024, 12. november). Russian Lawmakers Pass Bill Banning “Childfree Propaganda”. *The Moscow Times*. Tilgjengelig fra <https://www.themoscowtimes.com/2024/11/12/russian-lawmakers-pass-bill-banning-childfree-propaganda-a86994> [lastet ned 21. november 2024]
- OHCHR (2023, 16. august). *Mandates of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Russian Federation; the Independent Expert on protection against violence and discrimination based on sexual orientation and gender identity and the Working Group on discrimination against women and girls*. Genève: OHCHR. Tilgjengelig fra <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=28318> [lastet ned 5. november 2024]
- OVD-info (2024, 28.oktober). Chronicle of pressure on LGBTQ. *OVD-info*. Tilgjengelig fra <https://ovd.info/story/khronika-davleniya-na-lgbt> [lastet ned 30. oktober 2024]
- Pisarenko, N. & Rey, D. (2023, 27. mai). A growing number of LGBTQ+ Russians seek refuge from war, discrimination in Argentina. *AP News*. Tilgjengelig fra <https://apnews.com/article/argentina-russia-lgbt-gay-lesbian-refugees-9141d139da2ec8c984583ca471f64cba> [lastet ned 5. november 2024]
- Reuters (2022, 24. november). Russian parliament passes law banning “LGBT propaganda” among adults. *Reuters*. Tilgjengelig fra <https://www.reuters.com/world/russias-parliament-passes-law-banning-lgbt-propaganda-among-adults-2022-11-24/> [lastet ned 5. november 2024]
- Reuters (2024a, 1.februar). Russia makes first convictions for 'LGBT extremism' following ban. *Reuters*. Tilgjengelig fra <https://www.reuters.com/world/europe/russia-makes-first-convictions-lgbt-extremism-following-ban-2024-02-01/> [lastet ned 30. oktober 2024]
- Reuters (2024b, 12. november). Russia bans 'child-free propaganda' to try to boost birth rate. *Reuters*. Tilgjengelig fra <https://www.reuters.com/world/europe/russia-bans-child-free-propaganda-try-boost-birth-rate-2024-11-12/> [lastet ned 21. november 2024]
- Romashova, Olga (2023, 28. februar). “The police is off the leash.” Transgender sex workers are being expelled from Russia for “LGBT propaganda”. *Mediazona*. Tilgjengelig fra <https://en.zona.media/article/2023/02/27/propaganda> [lastet ned 5. november 2024]
- Selikhova, Yulia (2022, 23. november). Законопроект об ЛГБТ-«пропаганде» приняли во втором чтении. Теперь совсем все запретят? [Loven om LHBT-«propaganda» ble vedtatt i andre høring. Blir alt helt forbudt nå?]. *Holod media*. Tilgjengelig fra <https://holod.media/2022/11/23/lgbt-propaganda/> [lastet ned 5. november 2024]
- Senter for beskyttelse av medierettigheter, MMDC (2023, 19. april). *Пропаганда ЛГБТ, смены пола и педофилии: за что могут наказать? [Propaganda for LHBT, kjønnsbekreftelse og pedofili: hva kan en bli straffet for?]*. Moskva: Senter for beskyttelse av medierettigheter. Tilgjengelig fra <https://mmdc.ru/services/common/propaganda-lgbt-smeny-pola-i-pedofilii-za-chto-mogut-nakazat/> [lastet ned 21. november 2024]
- Shuraleeva, Gulnara (2022, 19. oktober). Новый закон об «ЛГБТ-пропаганде»: как нам с этим жить. [Den nye loven om «LHBT-propaganda»: hvordan vi lever med den]. *DOXA*. Tilgjengelig fra <https://doxa.team/articles/lgbt2022> [lastet ned 28. november 2024]
- Straffeloven (1996). "Уголовный кодекс Российской Федерации" от 13.06.1996 N 63-ФЗ (ред. от 04.08.23) ["Den russiske føderasjonens straffelov" datert 13.06.1996 N 63-FZ (sist endret 04.08.23)]. Tilgjengelig fra https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/eced99f183c1f9087f9b4f9e512295fbc846762e/ [lastet ned 21. november 2024]

UN Human Rights Council (2023, 15. september). *Situation of human rights in the Russian Federation Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Russian Federation, Mariana Katzarova*. Genève: UN Human Rights Council. Tilgjengelig fra <https://reliefweb.int/report/russian-federation/situation-human-rights-russian-federation-report-special-rapporteur-situation-human-rights-russian-federation-mariana-katzarova-ahrc5454-advance-edited-version-unofficial-russian-version-enru> [lastet ned 5. november 2024]

Venkina, Ekaterina (2022, 5. desember). Путин подписал закон о полном запрете "пропаганды" ЛГБТ. [Putin har undertegnet en lov som totalforbyr LHBT «propaganda».] *Deutsche Welle*. Tilgjengelig fra <https://www.dw.com/ru/putin-podpisal-zakon-o-polnom-zaprete-propagandy-lgbt/a-63994538> [lastet ned 5. november 2024]

Wagner, Alexandra & Wesolowski, Anthony (2022, 9. januar). "Гибридная война против равенства". Права ЛГБТ в России и Восточной Европе. [«Hybridkrig mot likhet». LHBT-rettigheter i Russland og Øst-Europa]. *Radio Svoboda*. Tilgjengelig fra <https://www.svoboda.org/a/gibridnaya-voyna-protiv-ravenstva-prava-lgbt-v-rossii-i-vostochnoy-evrope/31639202.html> [lastet ned 5. november 2024]

9.2 Muntlige kilder

Coming Out. Møte i Vilnius 24. april 2024.

Organisasjonen driver blant annet psykososial bistand rettet mot LHBT. Driver nå sin virksomhet fra eksil.

HRW, dvs. Human Rights Watch. Møte i Moskva 29. oktober 2013

Internasjonal menneskerettsorganisasjon. Møte i mars 2023.

LHBT-aktivist fra Russland. Møte i Oslo høsten 2024.

Moscow Community Center. Møte i Vilnius. 24. april 2024.

Organisasjonen jobber for LHBTs rettigheter og driver også et eget senter for LHBT. Driver nå sin virksomhet fra eksil.

Memorial. Møte høsten 2024.

Anerkjent russisk menneskerettighetsorganisasjon som Landinfo har holdt tett kontakt med gjennom en rekke år.

Muravyeva, M. Møte på Malta 28. mai 2024. E-post 6. november 2024

Muravyeva er professor ved universitetet i Helsinki Finland.

Russisk menneskerettsforsvarer (a). Møte mars 2023.

Russiske menneskerettsforsvarere (b). Møte i Oslo juni 2023.

Dette var et møte med representanter for flere organisasjoner og de ønsket å omtales som russiske menneskerettsforsvarere.

Russisk menneskerettsorganisasjon. Møte mars 2023.

Sphera. Møte i Riga 26. april 2024.

Organisasjonen driver juridisk hjelp rettet mot LHBT-personer.